

או עם נשמת שאר צדיקים. ועל שאר העם המושלים משל, יהיה מי שיהיה, הרחק מזה כי על שכל האנושי הוא וקרוב לטעות. וכבר אמר שלמה בחכמתו חוח עלה ביד שכור ומשל בפי כסילים, ובגמרא כשמדמה לפעמים מלתא למלתא משנינן הא לא דמיא אלא להא. ואיך תדמה במשל שעל פי שכלך, דלמא לא דמיא המשל אל הנמשל, כי באורות עליונים [נוסח אחר: באורות רוחניים] צריך להיות קולע אל השערה ולא יחטא. על כן תהא נזהר מלקבל הסברה בדרך משל וחקירה כי אם מבעלי רוח הקודש המקובלים פה אל פה כמו רבותינו בעלי המדרש והבעש"ט נב"מ ותלמידו מוהר"ר דוב בער וחביריו היו מוחזקים דעיילו ונפקו (ועיין בדברי מהר"ח בענין דעיילו ונפקו), ולא כמו שנתפשט בדור הזה בענין החכמות והסברות בדרך משל. וכן קבלתי ממורי. והדברים המוסברים בשכל קרוב לבלבל המחשבה. ואתה דע לך, והרחק מזה שלא תקלקל מוחך, והיית כשוכב בלב ים. אבל עיקר לילך ולהשיג ברזא דיתורא וצירופי שמותיו יתברך שמו, כי זה הוא תכלית ידיעת החכמה ליחד שמו ברוך הוא וברוך שמו, וכדאיתא בשער היחודים אשר אין תענוג לשכינה בגלות כי אם על ידי היחודים.^{צו}

תכלית ההשגה
לייחד יחודים

צוד בענין נשאת ונתת באמונה, שלא תהיה אחי פתי יאמין לכל דבר, אפילו לרב מובהק ומפורסם, אפילו יהיה דומה הרב למלאך י"י צבאות לא תאמין לשום עובדא ומעשה לנהוג אחריו שום דקדוק מעשה עד שתדקדק בעצמך בכל תנועה אשר ראית לרבך, ותהיה נושא ונותן בדבר מאיזה טעם ושורש מה אשר עשה הרב תנועתו ומעשה זו (ואל תשיבינו מן מאמרם ז"ל אין לך אלא דיין שבימך, זה נאמר על דבר הספק בשיקול הדעת והסברא, אבל לא נגד הלכה ברורה מפורש בתלמוד ופוסקים), הגם שהתנועה ועבודת רבך הוטב בעיניך ויש לך הנאה הימנה, כי מחמת אהבת רבך יש לתנועה חן בעיניך, גם על זה אמר בספר

אוצר החכמה

הוספות מהרצ"א

(צו) ודאי להתבונן הדברים הנאמרים באורות (עליונים) רוחניים למשל משלים ודאי אסור, רק להאמין שכך הוא ברוחניות דבר שאינו מושג רק בשמות וצירופים. אבל עם כל זה נראה לי שבהיפך אין איסור, ואדרבה זאת עיקר החכמה לעבודה להתבונן ענין הנאמר ברוחניות להשיג מציאות בזה גם בעולם הזה, ובפרט באיש הישראלי. כגון שיש ברוחניות חס"ד גבורה כנגד זה יש מציאות המדות

וריק מן החכמה. והשם יתברך יהיה בעזרינו.

[1234567]אח"ח

מעין ההוספות

* הס' תומר דבורה "ספר קדוש לאיש קדוש" נזכר עוד בכתבי מוהרצ"ה בקשר לעבודת האדם בהשלמת המדות והלבשת הלבושים למלכא ומטרוניא.

* ממעשה בני שקיימו אפילו יאמר לך על שמאל שהוא ימין אין לך אלא שופט שבימך – בדבר שלא הוזהרו הפכו עפ"י התורה.

לא יחקה את ר
ללא טעם

המשלת
העליונים
במידות
התחתונים

☆

הקדמה ודרך לעץ החיים

לא ימצא כרבו
אם נראה לו
שאינו ע"פ דין

- נועם אלימלך שהדבר כמין פסל ח"ו רצה לומר לעשות תנועה דוגמת תנועת רבך, וזה מפורסם לחסידים ואנשי מעשה. אבל אם אתה נושא ונותן והתנועה יש לה טעם מן התורה וכוונה הרצויה על פי התורה, אזי תשכיל ואז תעשה, כמו שכתוב למען תשכילון את כל אשר תעשון. ובפרט אם ראית אשר הרב עושה לעצמו איזה דבר שלא כדרך התורה, כגון אם מאחר זמן התפלה ומשנה הזמן שקבעו החכמים לכל דבר שבעולם לכל המעשה, אפילו זמן סעודת תלמידי חכמים, הגם שהרב הוא צדיק ומפורסם, לא תעבור אתה על דברי תורה ודברי חכמים ח"ו, אפילו על תנועה אחת. והרב הצדיק שעושה באפשר הוא בהוראת שעה, ואפשר לפי מזג גופו וכחו הוא עושה על פי משקל בריאותו. וצריך אתה לדון לכף זכות וחלילה ח"ו להרהר אחריו, אבל אתה לא תעשה כמעשהו נגד התורה עד שתשא ותתן עמו על מה ולמה הוא עושה כן. וכאשר יורה לך טעם על פי התורה ויסביר לך הדבר, ויכנסו דבריו באזניך אחר שתחקור בענין, אז תאמין, וזולת זה לא תאמין, אפילו יאמר לך שקבל מאליהו אל תאמין לו ולא תשמע לו. וכבר אמרו אם יבא אליהו ויאמר חולצין וכו' אין שומעין לו. ואפילו נגד תקנת חכמים בלבד לא תשמע לו. תהלה לאל יתברך שמו בעלי גילוי אליהו האמתיים כמו (בעלי התלמוד) בעלי הזהר והרמב"ן וחביריו והאר"י ז"ל * והבעש"ט לא אמרו לנו דבר אחד נגד דברי הגמרא בתלמוד אפילו כל שהוא. לכן אחי הזהר בזה, וזה הוא תכלית נושא ונותן באמונה, ובזה שלום לך.¹² וזהו מבוא גדול לחכמה זו, שתשקול כל דבר בפלס ומאזנים שלא יהיה דבר נגד הגמרא והפוסקים. אם תמצא דבר בזהר

הזהר והרמב"ן
1234567

הוספות מהרצ"א

- (צו) הרב נ"י האריך בזה, ושפתים יושק. ואעתיק לך דברי הרמב"ם בפרק ט' מהלכות יסודי התורה הלכה ג'. אם יאמר לנו הנביא שנודע לנו שהוא נביא (היינו שנתאמת לנו מקודם לכן שהוא נביא אמת כמבואר בתנאי הנביא) לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה וכו' לפי שעה מצוה לשמוע לו, וכן למדנו מחכמים ראשונים מפי השמועה בכל אם יאמר לך הנביא עבור על דברי תורה כאלוהי בהר הכרמל שמע לו חוץ מעבודה זרה, והוא שיהא הדבר לפי שעה (היינו שיאמר הנביא בפירוש שנצטווה מפי
- המקום לעבור על זה לפי שעה, אבל המצוה שנצטוונו מפי משה תכון לעד לעולם) כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב עולה בחוץ וכו' ומפני שהוא נביא מצוה לשמוע לו וכו' ואילו שאלו את אליהו ואמרו לו היאך נעקור מה שכתוב בתורה פן תעלה וכו' היה אומר לא נאמר אלא המקריב בחוץ לעולם וכו' אבל אני אקריב היום בחוץ כדבר י"י וכו' ואם אמר שהדבר נעקר לעולם וכו' בחנק וכן אם עקר בדברים שלמדנו מפי השמועה או שאמר בדין מדיני התורה שהשם צוה לו שהדין כך הוא והלכה כדברי

מעין ההוספות

- * מדברי מוהרצ"א שמאריך בגנות פחותי הדעת המכוונים שיהיו מעשיהם כדמות תנועות הצדיקים ומעשיהם בהתלהבותם ופרישותם.
- * מדברי מוהרצ"א שלא יקבל האדם מרבו מנהגים המנגדים להלכה (כאחור זמן ק"ש ותפלה), ועכ"ז לא ירהר ח"ו אחר רבו. ומתפרשת גם אזהרתו כי חובת התלמידים שלא לנהוג בהיפוך ממנהג רבו.

* בכמה מקומות כותב מוהרצ"ה לתרץ את דברי הזהר"ק והמקובלים שלא יעמדו בסתירה לדברי הגמרא וההלכה.

הוספות מהרצ"א

אנשים הגורמים חילול השם ח"ו מצוה לפרסמם כמכואר ברז"ל, אבל לך נא ראה הדין המוסכם ברמב"ם להלכה בפרק ו' מהלכות דעות הלכה ז' הרואה בחבירו שחטא או שהלך בדרך לא טוב מצוה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא וכו'. המוכיח את חבירו בין וכו' ובין בדברים שבינו לבין המקום צריך להוכיחו בינו לבין עצמו וידבר לו בנחת ובלשון רכה וכו' אם קיבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחנו פעם ב' וג' וכו' עד שיכהו החוטא ויאמר לו איני שומע וכו'. המוכיח את חבירו תחלה לא ידבר לו קשות עד שיכלימנו וכו' תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא מכאן שאסור לאדם להכלים את ישראל וכל שכן ברבים, אף על פי שהמכלים את חבירו אינו לוקה עון גדול הוא כן אמרו חכמים המלכין וכו' אבל בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר מכלימין אותו ברבים ומפרסמין חטאו ומחרפין אותו בפניו ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב. עד כאן לשונו. ועיין שם עוד מהו נקרא לשון הרע וגודל עונשו בפרק ז', אשר תסמר שערות ראש האדם.

הנה ידיד הנעים מהיכן יהיה היתר לאדם לספר ברבים בגנות חבירו בתוך קהל ועדה ולקללו ולבזותו, אפילו אם יהיה הפחות שבפחותים, אם לא הוכיח אותו בתחלה כמה פעמים בינו לבין עצמו בלשון רכה והקשה ערפו אז מצוה לפרסמו, אבל קודם שהוכיח אותו בינו לבין עצמו כמה פעמים חלילה לביישו ברבים יהיה מי שיהיה. ובפרט בשקרים וכזבים אשר מוציאים בעלי דבה ולשון הרע. ואם כן הוא באמת תגדל התימא בעיני אפילו על הגדולים אשר בארץ (המה) מי התיר דבר זה (באם) יאמר האומר הלא מאמר ערוך הוא כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שלא נשמע, ולהיות החכם המספר בגנות יודע שלא יקבל ממנו האדם אשר הוא חוטא בעיניו, ולכך לא

פלוני הרי זה נביא שקר ויחנק אף על פי שעשה אות, שהרי בא להכחיש התורה שאמרה לא בשמים היא וכו' ואפילו עשה אותות ומופתים גדולים. עד כאן לשונו. ועיין כל זה גם בהקדמתו למשנה. והנה תראה ידידי שכל זה הוא אפילו בנביא אמת שעשה לנו כבר אותות ומופתים ונתאמת נבואתו לנביא שליח השם יתברך, מצוה לשמוע אליו לעבור על אחת מדברי תורה (וזהו גם כן) באמרו שהוא רק לפי שעה בדבר יי, אבל למי שאינו נביא שנתאמת נבואתו בתנאי הנבואה, חלילה לשמוע אליו לעבור מצוה אחת ממשפטי התורה אפילו לפי שעה ואפילו איסור קל מדרבנן. ומה שהתירו חכמינו לפעמים עבירה לשמה, הנה זה לא מיקרי עובר כי זה הוא משפטי התורה, כמו שצוה לנו השם יתברך בתורתו לחלל שבת מפני פיקוח נפש והוא מצוה ממצות התורה.

ומעתה אדברה וירוח לי, כי בוש לא יבושו והכלם לא ידעו אשר חדשים מקרוב באו חסרי הדעת, והתירו לעצמם לספר בלשון הרע ובגנות בעלי תורה בתוך קהל ועדה, וחולים את עצמם באילן גדול שכל המרבה לספר הרי זה משובח. מאין הוציאו זה מן התורה, והנה חז"ל הפליגו בעונשם יותר מהג' עבירות החמורות. וראה נא ראה באמור ר' שמעון ברבי לאו אנא כתביה אלא יהודא חייטא כתביה, הוכיחו רבינו הקדוש ואמר ליה כלך מלשון הרע, מכל שכן להפליג בגנות בעלי תורה בתוך קהל ועדה ובפרט בשבתות וימים טובים, וחושכים זה (למצוה) לעבודה שלימה ותמה. וכמה פעמים הייתי מן הצועקים ואינם נענים בדבר הזה, ושמתי מחסום לפי בראותי שתולין את עצמם באילן גדול באיזה צדיק ששמעו מפיו חרפת איזה אנוש. הנה עם היות שבאמת יש לתמוה על המדבר יהיה מי שיהיה מהיכן יבא ההיתר על פי התורה, כי הנה אם באמת יש

ואה"ח 1234567 אוצר החכמה

מעין ההוספות

* מדברי מוהרצ"א בענין עבירה לשמה.

* תוכחה למי שלא ישמע, ומוסיף שבשעה שהאפיקורסים רודפים את המוכיחים אין להחמיר ורשאי לכבוש תוכחתו.

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

[אוצר החכמה]

הוספות מהרצ"א

תוכחה בסתר
ובגלוי

הוכיחו בינו לבין עצמו, ובאמת פסק כן הגהות מיימוניות שם בפרק הנ"ל בשם הסמ"ג. זה טעות גמור, דלו יהיה הפסק כן, הוא רק לענין דאינו חייב להוכיחו וידיעתו בקשיות עורף דהחוטא פוטרותו ממצות עשה דהוכח תוכיח, אבל אף על פי כן ידיעתו זאת לא התירה לו לפרסמו ברבים ולבזותו, עד שיוכיחו כמה פעמים בסתר (ובלי זה הרי הרא"ם פסק דממצות עשה לא יפטור גם שיודע שלא יקבלו). וחזן לזה יש לחקור האידך יאמר האדם שיודע בודאי שחבירו לא יקבל תוכחה, אם יאמר האומר שיודע זה ברוח הקודש, לא אאמין זה אפילו על האדם שנתאמת אצלי שכל דבריו הם ברוח הקודש, כי גמרא ערוכה כנגדו בשבת פרק במה בהמה שאמר הקב"ה למדת הדין גלוי וידוע לפני שאפילו אם היו (הצדיקים הקדושים הללו שקיימו את התורה מא' ועד ת') מוכיחים אותם לא יקבלו מהם, אמרה מדת הדין רבונו של עולם אם לפניך גלוי לפנייהם מי גלוי, מיד אמר השם יתברך וממקדשי תחלו, ואמרו חז"ל אלו האנשים שקיימו את התורה מא' עד ת' (ועל כן קראם מקדש"י שנתקדש כל גופם לשמים מבלי חסרון), עיין שם. והנה אנשים כאלה מי לנו גדול מהם בודאי היו בעלי רוח הקודש, והיה להשם יתברך להשיב למדת הדין גם לפנייהם גלוי ברוח הקודש. אלא על כרחך דרוח הקודש הניתן באדם לא ישפוט בזה כי הבחירה חפשית (הרי גם בידיעתו יתברך ובחירת האדם אין דעת האדם משגת האידך יצדקו יחדיו, ועיין בחובת הלבבות ותבין, אבל נאמין זה באמונה שלימה ששני הענינים נכונים בגזירת היוצר. והנה זה בידיעת הבורא ברוך הוא, אבל ידיעת האדם לו יהיה שידיעתו ברוח הקודש, להיות הצמצום בידיעת האדם לא ידע משפט הבחירה, והבן), והכתוב צווח האדם יראה לעינים וי"י יראה ללבב, על כן היה מקום למדת הדין לומר אם לפניך גלוי לפנייהם מי גלוי, הגם שהיו בעלי רוח הקודש שקיימו את התורה מא' עד ת'. ואם תקשה, אם כן לפי זה אנחנו לא נדע פירוש מאמרם כשם שמצוה וכו' כך מצוה שלא לומר דבר שלא נשמע, מהיכן נדע שלא ישמעו'הא אפילו רוח הקודש לא מהני לידיעה זו, ומכל שכן

הפרת סעודה
שלישית

שכל אנושי. נראה לי דהפירוש הוא באם הוכיחו כמה פעמים בינו לבין עצמו [וה]קשה עורף והעיו פנים, אזי מצוה שוב שלא להוכיחו (רק לפרסמו). ועיין בנימוקי יוסף פרק הבא על יבמתו שחילק בין רבים ליחיד, דדוקא על רבים מצוה שלא לומר וכו', עיין שם. ולי נראה כמ"ש). ומהיכן התירו לעצמם כמה מגדולי הדור לספר בתוך עם י"י אלה מגנות תלמידי חכמים ותלמידיהם. נעזבה נא את המשא הזאת, כי במקום גדולים אל תעמוד ואפשר שהוא הוראת שעה להם לבדם, דאסור להרהר וכו'. אבל על זה אצווה ככרוכיא אשר אחריהם החזיקו חסרי הדעת, וסוברים לקנאות כפנחס ומטילים קנאה ושנאה בין איש לחבירו שלא כתורה, ומטילים דופי בקדשי שמים, ובפרט בשבתות וימים טובים בהקהל העדה הקדושה לעמוד על נפשם. והם תולין הבוקי סריקי באשלי רברבי, והוא נגד הדין, שחלילה להאמין לשום אדם בדבר שהוא נגד התורה, אפילו לנביא אמת שנתאמת נבואתו במופת, אם לא שאומר הנביא האמיתי שנתאמת נבואתו במופת כה אמר י"י יתברך לפי שעה. ובאם אינו נביא נתפרסם במופת אפילו יעמיד לנו כעת את החמה באמצע השמים ויבקע לנו את הים חלילה להאמין לו בדבר כזה. הגם שהחכם אשר שמע ממנו נתאמת אצלו לצדיק גדול, אם יוכל לשואלו שיורהו הדבר על פי התורה מה טוב, ובאם לאו ידחוק את נפשו לדון את הרב לזכות. אבל הוא לא יאבה לדבר הזה.

ראה נא ראה מאמרם ז"ל בשבת מקיום הג' סעודות מה שפירש רש"י שם, וכמ"ש לעיל בהג"ה עיין מ"ש שם כוונת רש"י והוא פלאי. וכאשר תתבונן מ"ש שם תתפלא איך בעוונותינו הרבים הצליח מעשה שטן, שבעת קיום ג' סעודות אשר היה מן הראוי להיות למחסה ולמסתור מקטיגוריא דתלמידי חכמים שהוא הוא החבלי משיח, אז מתחילין באסיפה לקטרג על תלמידי חכמים ונתהפך ח"ו הקערה על פיה, קוה לשלום וכו' לעת מרפא וכו'. מה נאמר ומה נדבר, נשכבה בבשתינו. ואתם אחיי ידידי, אליכם אישים אקרא, הזהרו בזה ושימו נא דבריי אלה לנגד עיניכם, ואל תשמעו לעצת החטאים האלה בנפשותם אשר גרמו גזירות ח"ו בעולם (עיין במסכת דרך ארץ

סור מרע ועשה טוב

פג

בוודאי לא יאמר הזהר שום דבר שהוא נגד הש"ס ח"ו (וכמבואר בספר מצרף לחכמה למוהר"י קנדיא), וכשיש מחלוקת בין הפוסקים אזי הזהר מכריע [נוסח אחר: אזי תמצא לפעמים בזהר שמכריע על פי אליהו ז"ל] ויש לנו לילך אחריו.^{צ"ח} ואותו המסרב נגד הזהר עתיד ליתן את הדין. ואז אם תעשה כן ותלך באמונתך בחכמה זו ותמצא דברי חכמה על יסודי התלמוד והלכה בנויים, תלך לבטח ולא תתטפש ח"ו, אבל תמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם. ומדברים אלו קל וחומר שלא תאמין לרב אשר אינו מוסמך מרב מובהק, רב מרב עד רב שקבל מאליהו. ומוסמך מחכמי הדור רובם ככלם צדיקים גדולי הדור לו תאמין, וזולתו הגם אשר יאמר לך הרב נביאות ורוח הקודש לא תאמין, כי מי יודע איזה רוח הוא, כמו שנביא לזה להבא מן שער הקדושה למהר"ח ז"ל,¹²³⁴⁵⁶⁷ ויש לזה ראיות רבות מן דרכי התורה. ומורי ז"ל^{אמר}, המאמין לכל אדם אף שאינו מוסמך, אינו מאמין כלל, וקרוב לעבודה זרה ממש ח"ו. ונאמר על פי התורה אשר יורוך (ועל המשפט וכו' הגם שאין לך אלא שופט שבימך, צריך לברר לך על פי התורה) דייקא.^{צט} ועיין ברמב"ם סוף הלכות מלכים סימני מלך המשיח.

גמ' חכמה

עתך, ואיתא שם בגמרא ששואלין קבעת עתים לתורה. ובאמת זה כלל גדול כי דבר בעתו מה טוב ולכל עת סגולה בפני עצמו, כמו אחר חצות סגולה לעסק החכמה וסגולת הבוקר לתפלת הבוקר ולתפילין, ולילה לאו זמן תפילין הוא ואפילו יהיה בלילה מוחו ברור וצלול ובריא וחזק, אמרה תורה שאין זמן תפילין אז כי דבר שלא בעתו לא טוב.^ק כי יש צנורות במדותיו יתברך שמו, עת לכל חפץ ורצון הכורא, מדת היום לחוד ומדת הלילה לחוד (עיין

☆

הוספות מהרצ"א

בפרק השלום), ומבטלים כמה וכמה תורות ותפילות בקטרוגים שלא יתקבל ח"ו, כי קטרוגם מצטרף עם קטרוג הצר הצורר בעוונותינו הרבים, וכמה וכמה גזירות מתעוררים על שונאי ישראל. השם יתברך ירחם את שארית ישראל, והעושה שלום במרומיו יעשה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, ויאיר לנו נתיב האמת והשלום בתורה ועבודה ואהבה ויראה, בלי נטות ימין ושמאל ממשפטי התורה, והאמת והשלום אהבו ויאיר לנו נתיב האמת, אמן.

(צח) מה שהחליט הרב במקום שיש מחלוקת לפסוק (ק) כבר כתבתי לעיל, הגע עצמך אם ירצה האדם

מעין ההוספות

* כשמפשיטים את הניגודים שבין סוגי עבודות הצדיקים השונים מחיצוניותם, נגלית הפנימיות שכולם כוונתם לאחד, וכולם שוים לטובה. האהבה והאחווה שחייבות להיות בין ההולכים בדרך ה' ודרכיהם שונות זו מזו.

* דברים שכתב מוהרצ"ה בסוד הזמן ואשר ממנו יתד ממנו פנה לתכלית הטוב, וצריך להשיג לבד יאבד רגע.

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

הזהר מכרי
במחלוקת
הפוסקים

לקבל רק מו
מוסמך עד א

שלא לשנוור
הזמני המצי

שלא לקטרג על
ישראל

☆
ללמד זכות